

Devich János

gordonkaművész (Szeged, 1938. április 3.)

Minden ember életútja két pályán mozog. Az egyik a történelem kényszere és környezete befolyásolja, a másikon önmaga tervezi, építi sorsát. Különösen így volt ez a technika által kitágított tér és az események sűrűsége miatt egyre gyorsuló idő közelmúltjában, a XX. század második felében. És csak a jó Isten a tudója, életem hanyadrészében.

Egészséges, lelkileg kiegyensúlyozott, szeretettel megáldott szüleim második fiaként láttam meg a napvilágot Szegeden, 1938 virágvasárnapján. Tudom, a statisztika szerint minden 365. gyermek virágvasárnap születik, mégis, ha tudat alatt is, mindig önbizalmat adott, hogy én is közéjük tartozom. Talán csak a karácsonyiakra gondoltam némi irigységgel.

Kisgyerekkorom játékos és gondtalan éveit kegyetlenül vágta el a Magyarországra ért háború, aminek végnapjai már Budapesten, egy Batthyány utcai lakásban találták családomat. Az első szirénázás '44 karácsony estéjén kergetett az óvóhelyre. Akkor még nem sejtettük, hogy az a rémséges hang két hónapos pinceéletnek volt a nyitánya. Két hónap, napi nyolcórás szakadatlan bombázással, vízhiánnyal, majd szabad rablással, „malenkij robottal”.

Az állandó életveszély elmúltával, az újrakezdés izgalmas éveiben a történelem és saját történetem kezdett külön úton járni. Tizenegy éves koromban kaptam először gordonkát a kezembe, egy időben a „csengőfrász” és a létbizonytalanság keserves mindennapjaival. Tanáraink tehetségesnek mondtak, én pedig kételkedés és aggályok nélkül tettem a dolgom, és készültem egy pályára, amelyről még semmit nem tudtam. De azt sejtettem – akkor még csak gondterhelt szüleim félmondatait kilesve –, hogy a történelem hamis útra tévedt, hiszen mást lehetett, mást kellett mondani az utcán, az iskolában, mint otthon, családi-baráti körben.

1956 a katarzis éve. Kitűnőre sikerült érettségim örömét túlszárnyalta a 12 nap mámore, és beárnyékolta a rá következő kétségbeesés. A történelem életünk drámájává vált.

Még ez évben sorsom eldőlni látszott: felvettek a Zeneakadémiára. Öt tanulással eltöltött év barátokkal, egészséges rivalizálással, ártatlan szerelmekkel és a zene habzsolásával. Diploma előtt tagja lettem az Operaház zenekarának.

Újabb csoda: féléves ösztöndíjat kaptam Rómába. Fillérekkel a zsebemben rőttem az Örök Várost. Barátom lett Michelangelo, Raffaello, Bernini, Bramante, pihenni a kutak mellé vagy a Palatinus kertjében egy-egy dór oszlop tövébe heveredtem. A Trevi-kút meghálálta bedobott érmeimet: később vagy húsz alkalommal láttam viszont kedves városomat.

Negyvennyolc kilóra lefogyva tértem haza, de a szabad világ levegőjével tüdőmben és jövőm építésének terveivel gondolataimban. Mint annyiszor, ezúttal is Sándor bátyám nyomdokaiba lépve vonósnégyest szerveztem. Az igen kemény felkészülési időszak munkája hamar meghozta gyümölcsseit: előbb Budapesten, majd Münchenben nemzetközi versenyt nyertünk. Jutalmunk a Liszt-díj volt, és az impresszáriók érdeklődése. Néhány személycsere után az együttes felvehette Kodály Zoltán nevét. Befutottunk.

A végképp elszürkült, hazug és kilátástalan történelem számomra elvesztette jelentőségét. A zene volt az életem – és a Kodály vonósnégyes sikerei. Közel kétezer koncert, több mint ötven lemezfelvétel munkánk eredménye. Nevezetes koncerttermek, kezdetben silány, majd pompás szállodák, mintegy ötszáz repülőút (benn két kényszerleszállás!) emlékét őrzöm. A jó kritikákat albumba, a rosszakat íróasztalom legmélyébe gyűjtöttem. És hogy igazi „ízéltőt” is soroljak: házi whiskyt ittam egy elszegényedett skót nemes jéghideg házában, feleségem gondosan csomagolt szendvicset majszoltam a Machu-Picchu romjain, bagdadi kereskedő teával, perui parasztasszony friss narancslével kínált, Kínában száznapos tojást, Japánban sabu-sabut kóstoltam, ebédvendég voltam a norvég királynál (feleségem jobban főz!), Olaszországban, a kedves Olaszországban végképp döntöttem: a legjobb sajt a világon a gorgonzola.

1989, egy borzas hajú fiatalember merész beszéde Nagy Imre emlékezetes újrateremtésén ismét közel hozta, sőt mindennapjaink izgalmas részévé tette a történelmet. Az elemi erővel fellángoló reményt, hogy barátságban lehet egymással egyéni életút és történelem, ha csalódásokkal is, máig táplálom magamban.

Egykori alma materem, a Zeneakadémia már mint érdemes művészt és a Bartók–Pásztory-díj büszke tulajdonosát fogadott vissza tanárként és zenei pályám koronájaként. Habilitálás után 1999-ben kaptam meg egyetemi tanári kinevezésemet. Amennyit adni tudok tudásomból, tapasztalataimból a fiatal művészjelölteknek, annyit igyekszem tőlük visszaesni derűből, energiából, fiatalaságból.

Három fiam (újságíró, tanár, jogász) igazi büszkeségem. A muzsikussforrás ugyan elapadt, de amit szüleimtől örököltem: az egészséget, a lelki kiegyensúlyozottságot, a szeretni tudás képességét tovább tudtam adni életük megtervezéséhez. A hit, hogy a történelem is segít majd ebben, bizakodóvá tesz. Még hetvenévesen is.

Debreczeny István

vegyésszmérnök, gazdasági mérnök (Budapest, 1938. április 4.)

Városi rangra emelése 650. évfordulóját ünnepelte Mosonmagyaróvár 2004-ben, mely alkalmából a városból elszármazott, elismerést, nevet szerzett személyiségeit a polgármester meghívta egy igen bensőséges, emlékezetes ünnepségre, ahol minden meghívott visszamemlékezett addigi pályájára. Az ott elhangzottakat – mint az egyik meghívott – szeretném az alábbiakban is ismertetni.

Mosonmagyaróvárra 1943-ban költöztünk, anyai nagyapám házába, aki a város elismert polgára volt. Mint kiváló cukrászmester, másfél évtizedig volt a városi ipartestület elnöke, ahonnan címzetes kormányfőtanácsosként búcsúzott az aktív társadalmi élettől. Édesapám főellenőrként ment nyugdíjba a MÁV-tól, édesanyám háztartásbeliként nevelt bennünket öcsémmel együtt, aki folytatta nagyapánk mesterségét. Én „közszerelésemet” meglehetősen korán – 12 éves koromban – kezdtem, amikor is iskolánk színjátszó köre tizennégy nagy sikerű előadásban mutatta be a városi színházteremben Kálmán Imre örökzöld daljátékát, a János vitézt, melynek címszerepét rám osztották. Ezt követően mindenki azt várta, hogy operatárs-énekesi-színészi pályára készülök, de nem így történt. Az viszont igaz, hogy talán ide vezethető vissza zenei érdeklődésem, mely egész életemen át végigkísér, olyannyira, hogy több amatőr szimfonikus zenekarban mu-

zsikáltam évtizedeken át (Műegyetemi, illetve Soproni Szimfonikusok), és még ma is szívesen kamarazenedelek.

Általános iskolai, majd gimnáziumi eredményes tanulmányaim után felvételt nyertem a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyésszmérnöki Karára. 1960-ban a Magyar Söripar ösztöndíjasa lettem, majd 1962-ben a Soproni Sörgyárban

kezdtem dolgozni. Két év után kineveztek a gyár főmérnökévé, mely beosztásban az egész iparág fejlesztésével kapcsolatos feladatokat is végezhettem, több ízben szabadalmaztatva az új technológiai eljárásokat.

1969-ben megnősültem, feleségem, Várallyay Ilona felsőfokú kereskedelmi képesítéssel a húsiparból ment nyugdíjba 2006-ban.

1971-ben megszületett Csaba fiunk, aki ma két gyermek – aranyos unokáim – apja, és okleveles vegyész-mérnök-közgazdászként dolgozik Németországban. 1974-ben az új Szentesi Sörgyár komplett kiviteli tervezését és létesítésének előkészítését bízták rám, mely beruházás később pénz hiányában nem valósulhatott meg. 1976-ban kineveztek a Kőbányai Sörgyár igazgatójává, majd itt végzett munkám alapján 1978-ban az öt magyar sörgyárat összefogó (mintegy tízezer főt foglalkoztató) Magyar Söripari Tröszt vezérigazgatójává. 1976-ban megszületett második fiunk, Balázs, ma okleveles közgazdász. Középisikolás és egyetemi éveim alatt aktívan sportoltam (atlé-

tika, úszás, vívás), ezt is figyelembe véve 1976-ban felkértek az FTC több világbajnokot felnevelő tekeszakosztályának elnöki tisztére, melyet ma is betöltök. 1988–1990 között az FTC társadalmi elnökének választottak.

Az élelmiszeripari trösztök megszünte után 1982-től a Kőbányai Sörgyár vezérigazgatójaként dolgoztam tovább, ahol sikeresen „harcoltuk ki” és hajtottuk végre a magyar élelmiszeripar legnagyobb rekonstrukciós beruházását mintegy kétmilliárd forint értékben. E rekonstrukciót követően érte el a Kőbányai Sörgyár négy millió hektolitert meghaladó sörtermeléssel eddigi működése során a legmagasabb teljesítményt, mellyel Európa harmadik legnagyobb sörgyárává lépett elő. A világháború előtti békeévek elismert, közkedvelt, minőségi sörmárkáival, a Dreherrel és az Arany Ászokkal – korszerű gyártástechnológiát alkalmazva – szintén ezekben az években bővíthettük kínálatunkat, melyek azóta a cég vezértermékeivé váltak. A sikeres rekonstrukció és termékfejlesztés elismeréseként tiszteltek meg – több korábbi szakmai, társadalmi kitüntetés után – az Eötvös Loránd szakmai díjjal. Napi munkám mellett 1982-ben gazdasági mérnöki (második) diplomamunkámat, majd 1985-ben műszaki doktori disszertációmát védtem meg. Ezekről az évektől kezdve meghívott előadóként és konzulensként bekapcsolódtam két egyetemünk (BME, SZIE) oktatói munkájába is, melyeken később címzetes egyetemi docenssé választottak. A Csomagolási és Anyagmozgatási Országos Szövetségnek alapító elnöke (1988), ma társelnöke vagyok, és képviselem a szövetséget többek között a GS1 Magyarország Kht. nemzetközi adatkezelést, kommunikációt ellátó cégnél, ahol vezető tisztségviselő vagyok.

1990-ben a rendszerváltás, illetve a privatizáció más irányt szabott addigi, közel harmincéves sikeres szakmai tevékenységemnek. Felkérésre a ma mintegy ötvenmilliárd forint termelési értéket előállító multinacionális, csomagolópapírt, illetve feldolgozott hullámlemez termékeket gyártó Dunapack Zrt. igazgatója lettem, kiemelt feladatként kezelve a környezetvédelmet és a csomagolóanyagok újrahasznosítását. Egy sikeres leányvállalat (Duparec Kft.) alapítását és beindítását követően, addigi környezetvédelmi munkám elismeréseként, 1996-ban a mindenkori kormány környezetvédelmi munkáját segítő Országos Környezetvédelmi Tanács tagjává, majd 2002-ben alelnökévé választottak, mely tisztséget nyolc év után, 2004-ben adtam át utódomnak. A Dunapacknál ma is teljes munkaidőben dolgozom, vállalati kapcsolatok igazgatójaként, többek között segítve a cégvezetést és a szövetség lobbitevékenységét. Ezek mellett környezetvédelmi témakörökben rendszeresen publikálok, előadásokat tartok, és ipari konzulensként segítem végzős egyetemi hallgatók munkáját.

Az elmúlt évtizedek viharait családommal együtt viszonylag kiegyensúlyozott, alkotó légkörben éltem át, melyben alapvető szerepet játszottak korrekt emberi szakmai-baráti kapcsolataim, melyeket igen nagyra értékelek és meghatározónak tartok. Ameddig egészségem engedi, az elkövetkezendőkben is szeretnék változatlanul közéletünk, szakterületem, családom hasznára lenni.

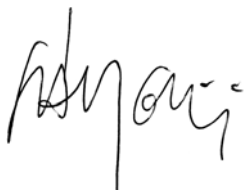
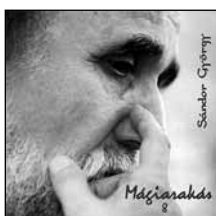
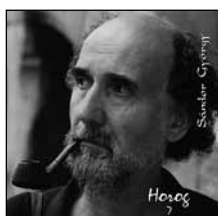
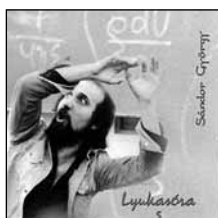
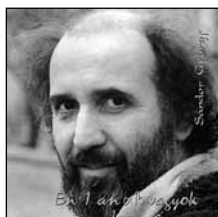
Sándor György

író, előadóművész (Budapest, 1938. április 4.)

„EZ MIND ÉN VOLTAM EGYKOR”
(És ma is...)

A Budapesti Kamaraszínházban.

(Ahol A SEMMITTUDÁS EGYETEME címen összegzem
több mint 40 éves pályafutásomat.)

Forrai Eszter

költő (Budapest, 1938. április 14.)

1962-ben hagytam el Magyarországot, hogy Párizsban telepedjem le, de lélekben már itt voltam kamaszkorom óta, Párizsról álmodtam fiatalon is. Ady versei lobogtak előttem: „Párizs az én Bako-nyom”.

Szerettem a szürrealistákat, Chagallt, Dalít, Chiricót. Mindig vágytam ebbe a városba, amelyről annyit olvastam, amelytől annyit vártam és amelyben nem is csalódtam. Még ma is, mint egy turista sétálok, csodálom híres utcácskáit, és amikor elutazom, „honvágy” gyötör Párizs után.

A kezdő évek bizony nehezek voltak. Nagyon sokat koplaltam, diákmenzán étkeztem, alkalmi munkákat vállaltam, segédmunkás voltam könyvüzletekben, irodákban, ankétokat csináltam, gyerekeket őriztem. Hideg, fűtetlen kis szobában

álmodtam meleg, fürdőszobás lakásról. A „toronyszobában” írtam első verseimet, amelyekről majd később szólok. A kezdet nehézségeihez hozzájárult az is, hogy nem tudtam franciául, három évig jártam az Alliance Francaise nyelviskolájába; nehéz volt, de lassan megtanultam írni és beszélni. Sok francia barátom segítségével lassan beilleszkedtem az itteni életbe. A pénzkereséshez sohasem értettem, így csak a minimumot akartam, és sosem a luxust. Fő célom volt, hogy szabadon utazhassak, megismerjem azokat a városokat, ahova mindig vágytam: Londont, Münchent, Velencét, és eljussak Izraelbe. És mindez meg is valósult 1962-től napjainkig.

Fő élvezetem az utazás, a repülés, az új tájak, új emberek, új országok felé.

Az alkalmi munkák helyett végül sikerült 1982-től bejutnom a Ville de Paris városi múzeumaiba mint teremőr. Állami funkcionárius lettem a Carnavalet, majd a Musée d'Art Modernes falai közt.

A napi nyolc óra fárasztó volt: metró, buszok, este hét után értem haza – de így is boldog voltam, mert végre nem voltak nagy anyagi gondjaim, és minden erőmmel a költészetnek élhettem.

1997 óta már „nyugdíjas” vagyok, így teljes erőmből készülök az új kalandokra, új kötetek, új műfajok meghódítására.

Ha Kafka sorait idézem, azok fejezik ki legjobban a versíráshoz való hozzáállásomat: „Életmódomat csak az írás szabja meg, ha változik, úgy egyedül azért, hogy a lehetőségig jobban igazodjék az írás igényéhez, mert az élet rövid. Az írás egyedüli belső létlehetőségem.”

Az ihlet, a látomás, az indulat a szenvedésből született. Hároméves voltam, amikor apám a nácizmus áldozata lett, s özvegy anyámmal és két testvéremmel éltük át a háború rémségeit. A bujkálást, a nélkülözést, a szökést a Duna-parti gyereketthonból, amelynek kis lakóit a Dunába lötték a nácik. *Lépcsők, Évfordulók, Apám emléke* című verseim idézik legjobban ezeket az emlékeket.

„S a parton tanúként álltak
mint kiáltó vádiratok
a levetett gyerekcipők.”

Talán e sorok mindent elmondanak a háború rémtetteiről.

A versírás sokszor terápia számomra, így volt ez, amikor imádott édesanyámat elvesztettem. Verssé sírtam fájdalmaim, altatók, nyugtatók helyett, vele társalogtam versben, „két szív kifeszített légvonalán” túléltem az árvaságot, hála a versnek, a képek kivetítésének. A napló helyett verset író diáklányként megnyugtattam felkavart világomat. Anyám sírkövére vésettük apám nevét is, akinek nem tudjuk, hol van sírhelye. A két szülő örök együttléte, „égbeli ölelése” vezeti életem.

Versesköteteim sorra megjelentek, most látott napvilágot az ötödik francia kötetem, amelyet Sylvie Reymond Lépine fordított (azaz szabadon adaptálta). Nehéz, szinte lehetetlen számomra direkt franciául írni, s így a „kihordó anya”, a képeim átültetője, a társanya a francia költőnő, aki egyben barátnőm, Sylvie.

Nagyon sok munka, de lelkesen dolgozunk egy-egy vers lefordításán, s érdekes, hogy a módszert nagyra értékelte a France Culture egyik újságírója, aki interjút készített velünk a *L'ombre des eclairs* megjelenése alkalmából. Több érdekes utazásunk volt a magyarországi Alliance Francaise szervezésében. Pécs, Szeged, Győr, Debrecen városában két nyelven bemutattuk a verseimet.

1999 májusában Göncz Árpád kitüntetett a Magyar Köztársaság Arany Kereszt Érdemrenddel. Számomra ez nagy elismerés, harminc év után jólesett, hogy elismernek Magyarországon is.

Béládi Miklós *Vándorének* című antológiája óta a Szivárvány, az Árgus, a Pannon tükör, a Lyukasóra, az Élet és Irodalom közölte verseimet. Hűséges barátok, kritikusok: Máté Imre, Koppány Zsolt, Glück Csaba, Sallai Éva, Domokos Zsuzsa kísérik utam. Kabdebó Lóránt előszava a *Színné vált szavak* című kötetemhez szinte gyógyír volt számomra.

Nagy fontosságot tulajdonítottam a barátságoknak. A levelezés (nem e-mail formában) fontos életemben. Tűz Tamás, Jékely Zoltán, Siklós István, Füst Milán, Kassák Lajos, Márai Sándor, Mallasz Gitta leveleit őrzik levéltáramban, a Széchényi Könyvtárban és a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Nagy mesterem, Hatvany Bertalan kísérite utam, a Taoteking szinte a bibliám. Találkozásom olvasóimmal, fiatalokkal, diákokkal mindig nagy öröm volt számomra. Rendszeresen járok Szabadkára, ahol a könyvtárban többször bemutattam új kötetemet, Budapesten a Szent László Gimnáziumban, majd idén a Török Ignác Gimnáziumban és a Premontrei Református Líceumban bemutattam a *Harmadik* című kötetemet. Francia diákokkal ugyancsak találkoztam, Párizsban és Audincourtban. A holokauszt témájú verseim tananyag volt számukra.

Befejezésül, de nem utolsósorban, festészetemről is szólnék, hiszen tíz éve rendszeresen festek, rajzolok, több kiállításon szerepeltem. Főleg kollázs, gouache, akvarell technikával. Legutóbbi kötetem (*Színné vált szavak*) borítóját is én terveztem. A költészet és a festészet szép ozmózisban él bennem, a színvilág színei költőivé és a versek festőivé válnak. A harmadik húr: Huzella

Péteré, ő zenésíti meg verseim. Már néhányat hallottam Gödöllőn, ahol diákoknak előadtuk verseimet zenei kísérettel... Hetvenedik születésnapomra talán CD is születik.

Fontosabb köteteim:

Lépcsők. Múlt és jövő, 1994

Faágak tánca. Szepsi Csombor Kör, London, 1969

Korallzátony. Etana, München, 1980

Napóra mögött. Etana, München, 1972

Színné vált szavak. Széphalom, 2005

Francia nyelven:

L'ombre des éclairs. L'Harmattan, 1994

L'escalies de vogul. 1993

Dechirure de ciel. L'Harmattan, Catriers blues, 2002

Palettámon

Palettámon színes szavak

Szavak színe palettámon

Piros lángú háttér előtt

Kékessárga szendergésben

Tekinteted kék vizében

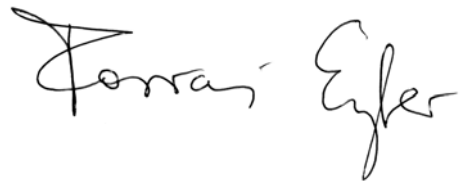
Fürdik szavam palettádon

Napsugaras reménységem

Kezed fehér, simogat véd

Szíved vörös árnyékában

Vászon dagad, színéhesen...

Csire Gabriella

író, újságíró, szerkesztő (Marosújvár, Románia, 1938. április 21.)

(Tört cserepek egy vázaképhez)

Mézesmál – nagyapám legjobb szőlője a muskotályt érlelő napos hegyoldalon sütkérezett. Felvinc volt földet-szőlőt művelő anyai őseim szülőhelye. Aranyosszék hajdani pallosjogú városa rég községgé szerényült. Mióta egybeolvadt a románok lakta Veresmarttal, neve Unirea – Felvinc.

Vigadó – a község piacterén, a Kolozsvárról Nagyenyed felé tartó országúton emelkedik Felvinc legpompásabb épülete, melyben apai nagyapám szállodát, vendéglőt, kaszinót, mozit működtetett. De én be se léphettem álmaim palotájába. A háború a Vigadót is kifosztotta, megcsúfolta. Egyetemista voltam már, amikor táncolhattam a gyönyörű bálteremben, jóval később pedig a Művelődési Ház zá alakult épület földszintjén, a könyvüzlet kirakatában *Az anyám és én* című, frissen megjelent antológiámat pillantottam meg.

Maros – a fűzfák szegélyezte, egykor tutajokat úsztató folyó választja el az egymással szemező két települést: Felvincet és Marosújvárt. Születésemkor édesapám a belga Solvay Társaság szódagyárában dolgozott. De már híre-hamva sincs a helynek, ahol 1938.

április 21-én világra jöttem: a beomló sóakna szívta be szülőházamat a kis bányaváros régi központjával együtt.

Donát pásztor – szüleim negyvenben Kolozsvárra jöttek. Édesapám, aki Bethlen Gábor kollégiumában tanult Nagyenyeden, majd Kolozsváron szerzett oklevelet az elektrotechnikai főiskolán, a Villamos Műveknél kapott állást. Így történt, hogy a „magyar világban” cseperedtem óvodássá. A Rákóczi úti óvodába menet nap mint nap rácsodálkoztam a Donát-szoborra. Az első monda, amellyel megismerkedtem, az önfeláldozó pásztorról szólt, aki megmentette a várost a török cselvetéstől. Azt is tudtam, hogy Donát éjjelente megelevenedik, s a Szamos vizébe meríti korsaját. Míg szomját oltja, jól körülnéz: nyugalmunk fölött öröködik. Amikor megkezdődött Kolozsvár bombázása, s vörös pokollángok nyaldosták az óvóhely boltíves kőfalát, egyre csak azt ismételttem: „Donát most is vigyáz!” Úgy is történt. Amikor udvarunkat elhagyták a be- és kivonuló csapatok, hazatérve mindent a helyén találtunk. Csak az én ágyamat fúrta át a kardélesre csorbult üveg, amikor a légnyomás kitörte az ablakszemeket.

Művész utca 11. – ezt a laccímet írtam nevem mellé első elemitől. Innen rajzoltam ki a „hóstatí akadémiának” csúfolt elemi iskolába, ötödiktől pedig a Király utcai Leánylíceumba, érettségi után pedig a Bolyai Tudományegyetem épületébe, a régi Marianumba. Millió elfoglaltságom volt. Hatéves koromtól tanultam zongorázni a Konzervatórium zeneiskolájában, tornaedzésekre a Brassai Sámuel fiúliceum tornatermébe jártam, a sportklubba. Nyáron strandoltam, úsztam, télen a

sétatéri korcsolyapályán nyüzsögtem. Színház- és operarajongóként nem volt előadás, melyet ne néztem volna meg többször is, név szerint ismertem minden színészt és énekest. A könyvtárakat egyetemistaként kezdtem bújni: rengeteget olvastam. Ott volt a kari könyvtár és ünnepélyes csöndjével a nagy Egyetemi Könyvtár, de az Akadémiai Könyvtár akkoriban még iskolai könyvtárakban elkülönített részlegei is megnyitlak előttünk. Mégis az töltött el leginkább örömmel, hogy az egyetem Egressy Gábor nevét viselő színjátszó körének a tagja lehettem. Színielőadásainkon és szavalóestjeinken zsúfolásig telt az Arany János utcai épület díszes aulája. Első honoráriumomat a kolozsvári rádiótól kaptam, szavataimért. De a cenzúra súlyát is ekkor éreztem először: Áprily-estünket a premier előtti napon lefűjták.

Házsongárd – sétahely volt számunkra a temető, de panteon is, melyet 1956-ban, halottak napján csoportosan jártunk be, hogy gyertyát gyűjtsünk nagyjaink hantjainál. Szentgyörgyi István, Janovits Jenő, a színművészek nyughelyétől haladtunk föl a krizantémos, gyertyavilágos sírok között Brassai Sámuel emlékoszlopához. Nagy kerülővel, a Dsida Jenő kriptájától lefelé szállva kötöttünk ki Reményik Sándornál. De akkor már nemcsak a diákság állta körül a sírt. Hátunk mögött gumibotos rendteremtők zárkóztak fel, sápadt haraggal.

1959-ben a Babeş-Bolyai Egyetem állította ki magyar nyelv és irodalom szakon szerzett diplomámat. Költő tanárunk, Szabédi László még megpróbálta feltartóztatni a robogó történelmet, s a vonat elé vetette magát.

Turpi és a hold – huszonegy éves koromig éltem Erdély szívében. S bár öt évtizede bukaresti lakos vagyok – ide kötődik szerkesztői, újságírói te-

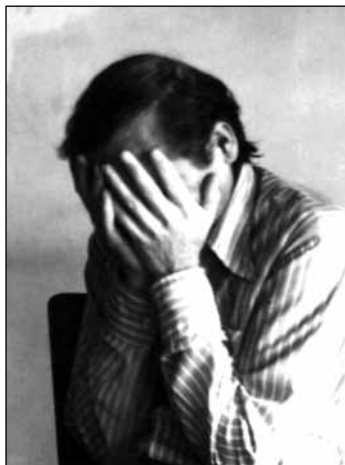
vékenységem és itt született harminc kötetem is –, lélekben kolozsvári maradtam. Novellistaként indultam, végül a gyermek- és ifjúsági irodalomnál kötöttem ki. Meséket, karcolatokat, novellákat, regényeket, mesejátékokat írtam a kicsiknek és a gimnazista korosztálynak. Legkedvesebb alakom a kisfiamról mintázott Turpi. Ő ihlette a többi közt a *Turpi meséit*, a *Turpi és Világjáró Kópé* meg a *Turpi Lak* című meseregényt. Irodalmat és tudományt ötvöző köteteim társszerzője férjem, Csire József (*Bűvös dalnok*. Mesélő hangszerek) és fiam, Csire Gábor (*Csillagregék*. A 12 állatövi csillagkép; *9 bolygó meg 1 Nap*. Naprendszerünk; *Bambuszka*. Állatregék). Munkásságom sajátos területe az eposzátdolgozás: a görög, a szanszkrit, a finn, a sumér eposzok korszerű „regényesítése” (*Odüsszeusz, a vándor, Trója, Ráma és Szítá csodálatos története, Kalevala messze földjén, Gilgames álmai* stb.). De hadd említsem meg a csokorba szedett, újramesélt Mátyás-anekdótákat is (*Itt járt Mátyás király*. Kis történetek a nagy királyról) és *Elek Apó Cimborája* című antológiámat, amely a Kisbaconban szerkesztett rangos gyemeklap, a feledésbe merült *Cimbora* (1922–29) irodalmi anyagának színe-javát foglalja kötetbe.

Mondanivalóban, tervekben nem szűkölködöm. Talán a külső és belső cenzúra megszűnése miatt, de az is lehet, hogy szüretelésre int az ősz. Csak azt tudom, hogy kétéves unokám, Apor azt mondja a verébnek: „madárka”, és megilletődve néz fel az égboltra: magyarul nevezi meg a román fővárosban a holdat.

Baranyay András

képzőművész (Budapest, 1938. április 23.)

Első éveimet a háború miatt Pilismaróton töltöttem, majd visszaköltöztünk budapesti lakásunkba, onnan a katonai kórházba, ahová apámat élrelmező tisztnek hívták be. Itt éltem át a háborút és az ostromot, és jártam – 1944-től – a Németvölgyi Úti Általános Fiúiskolába. Ennek elvégzése után 1952-től a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban tanultam, ott is érettségiztem 1956-ban.

Ebben az évben felvételiztem a Képzőművészeti Főiskolára, akkor azonban csak az Egri Tanárképzőre vettek fel, amit nem vettem igénybe. Egy év múlva újból felvételre jelentkeztem a főiskolára, közben az Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyárban dolgoztam betanított munkásként. Felvételem után a főiskolán Papp Gyula,

Fónyi Géza és Bernáth Aurél növendéke lettem a festő szakon. 1962-ben kaptam végbizonyítványt, majd még három évig jártam a restaurátor szakra, ahol 1965-ben diplomáztam. Ennek az volt az oka, hogy pénzt kellett keresnem. Fél évig dolgoztam minden évben, a másik fél évben a saját munkáimat csináltam.

1962 óta vagyok tagja a Művészeti Alapnak, és ugyancsak ettől az évtől 1973-ig a Fiatal Művészek Stúdiójának, ahol szinte kizárólag litográfiákat készítettem.

1972-től tagja lettem a Magyar Képzőművészek Szövetsége grafikai szakosztályának.

Körülbelül 1965-től szerepelek kiállításokon és külföldi grafikai biennálékon is. Ezekben az időkben voltam először Olasz- és Franciaországban. Még főiskolásként jártam először Prágában, Moszkvában és Leningrádban. Franciaországban hatszor, Prágában több mint tízszer voltam. Sok kiállításom és élményem vonz ezekhez a helyekhez.

A fotó és annak felhasználása is foglalkoztat. 1980-ban a II. Esztergomi Fotóbiennálé, 1987-ben az Ernst Múzeum fotókiállításán a Soros-alapítvány díját nyertem el.

1987-ben és 1989-ben a Miskolci Grafikai Biennálé díjait kaptam.

1980-tól a Népművelési Intézet külső munkatársaként, mint tanár, részt vettem a Tokaji Művésztelep munkájában.

1983-tól a Makói Művésztelepen dolgoztam.

1987-től a budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában – volt gimnáziumomban – rajzot tanítottam 1991-ig.

Közben, 1988-ban Munkácsy-díjat kaptam.

A következő évben válogatott műveim kiállítását rendezték meg Székesfehérváron, az István Király Múzeumban, ezt az anyagot a Képző- és Iparművész Szövetség Prágában is bemutatta.

1990-ben meghívtak, hogy megbízott tanárként tanítsak a Képzőművészeti Főiskolán, itt a sokszorosító grafika tanszéken vettem részt az oktató munkában, 1991 szeptembere óta megbízott docensként, majd kinevezett egyetemi tanárként 2007-ig dolgoztam.

1994-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja vagyok.

1999-ban Kossuth-díjat kaptam.

1998-ban az Ernst Múzeumban, 2006-ban Miskolcon életmű-kiállításom volt.

Baranyay András

G. Márkus György

politológus (Budapest, 1938. április 25.)

Hét évtized számomra (is) hét rendszerváltást hozott, s születési-„genetikai” okokból e változások közül nem egy beleszólt túlélésembe is... Nem kezdhetek egy vallomás jellegű életrajzot egyszerűen azzal, hogy szüleim foglalkozása ez vagy az volt, általános iskolai tanulmányaimat itt vagy ott folytattam. Egy hónappal születésem után meghozták az első zsidótörvényt, s szüleim válása azzal is egybeesett, hogy édesapámat munkaszolgálatosként besorolták a később „mozgó veszőhely” néven elhíresült – több mint megtizedelt – századba. Szülőházamra, majd kabátomra sárga csillag került, anyámat

deportálták, engem nagyszüleimmel a gettóba hurcoltak.

Emlékszem még, amikor a Klauzál tér szélén egy árpádsávossal azzal fenyegetett: akinél értéktárgy van, azt helyben felkoncolják. Én meg remegő kézzel előszedtem hátizsákomból egy kis zöld ébresztőórát, és odaraktam az értékek közé. Később kiszöktettek a Munkácsy Mihály utcai vöröskeresztes házba, ahonnan karácsonykor az összes gyereket visszaterelték a gettóba. S azt egy valószínűtlen véletlennek köszönhettem, hogy nagyszüleim rám találtak s nem a Duna-parton végeztem.

Felszabadulás után azon a Klauzál téren keresztül mentünk haza, ahol százasával-ezresével voltak felpolcozva a gettó halottjai. Hogy ez így volt, azt könyvekből tudom. A kép egyszerűen törlődött memóriámból. Azt viszont nem felejttem el, hogy hazaérkezésemet követően sokáig nem voltam hajlandó a lakásból kimozdulni: utcaundorom van, mondogattam.

Még az iskola se kezdődött meg, én már lelkes kommunista voltam. Amikor választásra került sor, ott volt

az én voksom is. Szegény nagyanyámat bekísértem a szavazófülkébe, s nem hagytam addig békében, amíg a kommunistákra nem szavazott. Bölcs nagyapám a polgári demokratákra voksolt.

Apám nyitotta meg a város első éttermét. Kezdetben barteralapon működött: aki hozott tojást vagy tűzifát, az kapott meleg ételt. Később szovjet tisztekkel lépett kapcsolatba, s üzleti kapcsolatuk azzal végződött, hogy rászegezték a géppisztolyt... Így került aztán a salzburgi menekülttáborba. Életét egy Los Angeles-i magyar zsidó gettóban fejezte be, angolul alig tudott kommunikálni, s miután Hungarian Restaurant kísérletei sorra csődöt mondtak, élete végén havi ötszáz dollár pincérnyugdíjból tartotta el magát.

Anyám is visszajött, újra férjhez ment. S miután én egyre több hátrányát éreztem X származásomnak, odaálltam egyszer mostohaapám elé: „Jenő bácsi, tessék engem örökbe fogadni.” Jenő bácsi ugyanis anno bádogossegéd volt. Elöttem, úgy tűnt, megnyílt a karrier útja: munkásgyerek lettem.

Problémák azért adódtak. Hatodikos voltam, amikor egy péntek délután értem és még egypár osztálytársamért eljött a rendőr, s bekísért a „gyermekvédelmi osztályra”. Kedden egy ávos tiszt egyesével kihallgatott minket. Azon kettős tényállásból kiindulva, hogy 1. egy-két srác lebukott, mert detektoros rádió építéséhez telefonfülkékben „gyűjtöttek” alkatrészeket, 2. voltunk egypáran, akik néhányszor eljártunk az amerikai követség kulturális központjába, mert ott klassz zenét lehetett hallgatni és klassz rajzfilmeket nézni, megalapozott gyanúra jutottak. Arra ugyanis, hogy az amerikai követségen bujtották fel az Érsek utcai hatodikos-hetedikes srácokat a

rendszerellenes szabotázsra... Valahogy aztán feladták ezt az elképzelést, s bennünket már csak az igazgató vont felelősségre. „Igazgató elvtársnő, én csak az angolt akartam gyakorolni” – védekeztem. „Fiam, te oroszul tanult és ne angolul...” Ennek köszönhetően talán, hogy országos versenyeket nyertem oroszból... Persze azért angolul tovább tanultam, és a németet is elkezdtem.

Aztán eljött az 1956-os esztendő... Helyezést értem el a Rákosi Mátyás tanulmányi versenyen és egy másik országos pályázaton. A nyár egy kalandos NDK-s jutalomutazással telt el (Komoróczy Géza tavaly beszámolt róla ugyanitt, a Napútban). Október 23-án elsőéves kínai-angol szakos diákként lelkesen vonultam fel a Parlament elé. Estére minden összezavarodott bennem... Szinte naponta változott a világmérem. Hol forradalmárként éreztem, hol féltem (a forradalomtól is). Diákszerelmem a Corvin-közben lakott, s telefonon kaptam a híreket a harcokról „alulnézetből”...

November 4. megdöbbenett. Hívtak rokonok, induljak el velük. Később nekivágtam, de Győrbe érve nem akartam a „transzporttal” szállodában éjszakázni. Elmentem unokahúgaimhoz – s hajnalban lekéstem a teherautót. Így aztán a disszidálás elmaradt (unokahúgaim viszont néhány hónap múlva kivándoroltak).

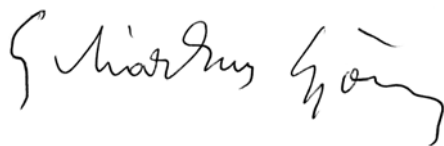
Végül megmaradtam reformkommunistának. Egy-két kanyar után a nyolcvanas években a Társadalomtudományi Intézetbe kerültem, az akkori idők – pártfennhatósága dacára – legliberálisabb légkörű kutatóhelyére. A nyugati szociáldemokráciát kutató csoportban dolgoztam. S nem csupán irodalmat olvastam, hanem a német Friedrich Ebert Alapítvány, no meg az Ostpolitik jóvoltából valódi szociál-

demokratákkal találkoztam. Ott ebédelt mellettem naponta éttermi sorban állás után Willy Brandt, pár méterrel odébb Herbert Wehner olvasott. Hamburgban a Die Zeit székházában két óra hosszat beszélgethettem Helmut Schmidttel. S egyszer csak rádöbbenem: túl a reformkommunizmuson, a Marx-hívőségen szociáldemokrata lettem. S aktívan, írásban, tettel részt vettem a történelmi szocdem párt újraszervezésében. Az MSZMP-ből kiléptem, s vártam, hogy napokon belül állásomból is kirúgnak. Aztán fülemhez jutott, hogy akkori igazgatóm, Aczél György egyenesen dicsekedett: nálunk még egy szocdem is dolgozik.

Még az 1990-es választási pártlista 44. (!) helyére is feltett Petrasovits Anna... Belepillantva a szocdem párt(ok) belső életébe, eufóriámat elkeseredés váltotta fel...

Maradt a politika helyett a politológia. S talán maradandót is alkottam. Már 1990-ben (a választások előtt) leírtam azokat a politikai törésvonalakat, amelyek azóta is érvényeseknek bizonyultak. Azt hiszem, elsőként elemeztem a közéletünket meghatározó kultúrharcot, a kulturális törésvonal dominanciáját a politikában. Sokáig párton kívüli baloldalinak éreztem magamat. Ma már megkérdőjelezem a bal-jobb kategóriák értelmét. A politikatudomány művelőjeként csömöröm van a magyar politikától.

Egy lányom és két lányunokám van, s ők, mármint az unokák, remélem, fel sem fogják majd nagyapjuk perspektívtávlanságát, félelmeit, kudarcait.

Felföldi Anikó

színész (Budapest, 1938. április 28.)

*„Mesét mesél a holdsugár, mesél az esti szellő
meséknek bűvös éjszakáján, évente egyszer eljő.
Valóság lesz a sok mese, a sok szép tündéralom.
Tündérmeséket hirdetek – varázsszavam messzire kiáltom:
FigyeljeteK, figyeljeteK, Tündérrkirálynő parancsa ez!”*

Sajnos a folytatásra nem emlékszem, csak ez a néhány „mesés” sor maradt meg emlékezetem valamelyik csücskében. Első nyilvános fellépésem – hatévesen – Tündérrkirálynő, varázspálcával, gyönyörű csillogó ruhában, mintha már akkor eljegyeztem volna magam ezzel a fantasztikus műfajjal, amit ugyan „könnyűnek” hívnak, de tessék utánam csinálni és megtapasztalni, milyen nehéz is valójában!

„Könnyű” helyzetben vagyok, mert „játék-naputam” állomásait röviden össze tudom foglalni: a játék a Nemzeti Színházban kezdődött és a kecskeméti

Katona József Színházban, majd a Vidám Színpadon folytatódott. 1966-ban szerződtem az Operettszínházhoz, amelyhez azóta is hűséges vagyok.

Szép dolog, ha valaki több mint ötven éve kezdte a pályát, és még szebb, ha több mint negyven éve hűséges egy színházhoz, és ha ezt a hűséget a színház örökös tagsággal jutalmazta.

„Játszópajtásaimra” nagyon büszke vagyok, mert akkor még éltek a ma már legendává vált művészek, akiktől a stafétabotot átvehettem. Ők még tudták, mi a színház, hogy kell tisztelni, hogy kell szeretni és hogy kell szenvedni érte, mi a siker titka és a népszerűség meghatározó érzése.

Imádom az operettet, mert csillogó, mesésen fényes, de a musicalbe szerelmes vagyok, és legnagyobb boldogságom az, hogy ilyen jól megférnek egymással egy fedél alatt.

Hatalmas albumba összegyűjtöttem mindent, ami a kezdetektől rólam megjelent, képeket, kritikákat stb.

Elmondhatom: megszámlálhatatlanok a színházi előadások, amelyekben játszottam – operettet is, musicalt is, tévéfelvételek, filmek, külföldi szerződések, világtornék színesítik a palettát –, de mégsem foglalkoztat a múlt.

Nincs olyan szerepálmom, amit ne játszottam volna el, bevallom, ha „itt-hon” nem sikerült, elutaztam érte a világ végére is.

Boldog ember vagyok, nekem fontos, hogy a közönség szeressen, és amikor látom, hogy rám IS figyelnek és az előadás végén felzúgó taps nekem IS szól, ez

VARÁZSLATOS!

Az én tündérmesémnek ezzel vége, szép volt, talán igaz sem volt.

(Kitüntetések: Jászai Mari-díj, Életműdíj, érdemes művész.

A Budapesti Operettszínház örökös tagja)

A CHICAGO CÍMŰ MUSICALBEN

József Katona

Janáky István

építész (Budapest, 1938. április 29.)

Édesapám, id. Janáky István neves építész volt, több jelentős épület tervezője, az Építészek Mesteriskolájának egyik alapítója, a magyar építészet második világháborút megelőző és követő évtizedeinek fontos alakja. Édesanyám a szegedi származású Hubert Klára volt, vízépítő mérnök apával.

Az elemi és általános iskolai éveket a budai Margit körüti és Medve utcai iskolákban töltöttem el, majd a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban érettségiztem, ahol Basilides Sándor és Szinte Gábor festőművészek voltak a tanárim, és ahol a művészettörténeti, rajzi és mintázási mellett alapos matematikai képzésben is részesültem. Az 1956-os érettségi után felvettek a Budapesti Műszaki Egyetem Építésmérnöki Karára, ám mindjárt az '56-os események kelles közepében találtam magam. Az egyetemi tanulmányok alatt főként Csonka Pál, Major Máté, Vargha László és Pintér Béla tettek rám maradandó hatást, ám mestereimnek persze apámat és rajta kívül Molnár Farkast tekintem, bár Molnárt személyesen már nem ismerhettem.

Az építészdiploma (okl.: 2003/196) 1961-es megszerzése után 1962 és

1963 között a Magyar Államvasutak Magasépítési Főnökségén, majd a Vasútervező Intézetben kezdtem meg építészpályámat. 1962-ben házasodtam össze Federics Irma grafikusművésznővel, akivel azóta is együtt élek, és aki István nevű fiam anyja.

1963-tól az Ipari Épülettervező Vállalatnál, majd annak utódánál, az Ipari Épülettervező Rt.-nél dolgoztam építész-tervezőként egészen 1999-es nyugdíjazásomig. A generációmhoz tartozó pályatársaimon kívül főleg Szendrői Jenő, Arnóth Lajos, Gulyás Zoltán, Földesi Lajos, később Molnár Péter közelsége és munkássága volt rám jó hatással, ellenben mindig gyanúperrel éltem az ún. magyar organikus építészettel szemben, és távol is tartottam magam tőle.

Első önálló építészeti munkám 1962-ben a záhonyi kultúrház tervezése volt, azóta számos ipari, köz- és lakóépületem épült meg, még több tervet készítettem, sok tervpályázaton vettem részt díjakat és megvételeket érve el. Építészeti pályám kezdete óta rendszeresen publikálok, számos előadást tartottam különböző fórumokon és iskolákban, és sok társas és egyéni kiállításon mutattam be munkáimat. 2004-ben a Velencei Biennálé magyar pavilonjában *Az építészeti szépség rejtekei Magyarországon* című könyvem anyagával szerepeltem. Munkásságomat számos rádió- és tévéinterjú és sok tervpályázati zsűritagság egészíti ki. 1999-ben *A hely* című könyvemben gyűjtöttem össze addigi munkáimat. 1999-től, vállalati megbízásaim elmaradása után az építészeti szakban egyedül is végezhető családiház-tervezésre adtam a fejem.

Sikerült néhány olyan építető részére házat létrehoznom, akik méltányolták építészeti elképzeléseimet, sőt a részletekre vonatkozó javaslataimat is.

1970 és 1972 között hallgatója voltam a Szendrői Jenő által újraalapított mesteriskolának (a Fiatal Építészek Körének), ahol Arnóth Lajos volt a tutorom. 1974-ben Szendrői meghívott az iskola tanulmányi bizottságába, majd néhány év múlva ugyanitt mesterré léptem elő. Ennek a státusnak köszönhetem, hogy szoros szakmai (és néha baráti) kapcsolatba kerülhettem számos remek építész személyiséggel, akik aztán, mesteriskolai éveik után a hazai építészet kiválóságai lettek, mint Turányi Gábor, Tomay Tamás, Nagy Tamás, Pazár Béla, Karácsony Tamás, Janesch Péter, U. Nagy Gábor, Balázs Mihály, Z. Halmágyi Judit, Major György, Göde András és mások. Ezenkívül a mesteriskola tette lehetővé külföldi tanulmányútjaim egy részét: jártam Ausztriában, Olaszországban, Franciaországban, Erdélyben, Finnországban, Svájcban, Görögországban, Csehszlovákiában, Csehországban, Jugoszláviában, Bulgáriában, Dániában, Hollandiában, Belgiumban, Luxemburgban, Németországban, Spanyolországban, Oroszországban, Szlovákiában, Szlovéniában.

2002 óta tanítok a Moholy-Nagy Művészeti (azelőtt Magyar Ipar-

művészeti) Egyetemen, ahol az építész tanszéken végzett oktatói munkámon kívül az egyetem doktori iskolája építőművészeti képzésének programvezetője vagyok. Az építész tanszéken az építészeti és belsőépítészeti tervezés tantárgya keretében ez ideig a másodévesek képzésével foglalkoztam, tanártársaim és hallgatóim véleményei alapján vélhetőleg sikeresen. A DLA képzésben pedig módomban nyílt néhány tehetséges, szépreményű fiatal építész stúdiumának tutori vezetése során több érdekes és időszerű építészeti-építészet-elméleti témával foglalkozni, azokban előrejutni.

1998-ban szereztem meg a DLA címet, 2002-ben a docensi rangot, majd 2007-ben a címzetes egyetemi tanárit.

1990-ben Ybl Miklós-díjat, 2001-ben Soros Alkotói Díjat, 2005-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetését kaptam meg. (Ez utóbbit főként oktatói munkám elismeréseként.) Tagja vagyok a Magyar Építőművészek Szövetségének (ahol különböző tisztségeket is betöltöttem) és a Budapesti Építész Kamarának. Évekig tagja voltam a Fővárosi Tervtanácsnak.

Moholy Mán

Tóth Sándor

táncművész, koreográfus (Bukarest, Románia, 1938. április 29.)

Gyermekkoromban orvos szerettem volna lenni. A második világháborúban átélt borzalmak után, a sok halált látva az volt az érzésem, hogy ha orvos vagyok, segíthetek a szenvedő embereken. Aztán az élet mindent másképp rendezett el.

Az ötvenes évek társadalmi körülményei ezt a tervemet megghiúsították. Utólag azt gondolom, másképp voltam kódolva genetikailag. Erdélyi székely családból származom, apám egy kis székely faluban, Ęnlakán született. Ha a helyzet másként alakul, valószínűleg én is ott látom meg a napvilágot, vagy legfeljebb Székelykeresztúron, esetleg Székelyudvarhelyen. De a sors akaratából végül Bukarest lett születésem adminisztratív helyszíne.

Szüleim 1940-ben Budapestre települtek át, én nagyszüleimnél maradtam, Kézdivásárhelyen, majd 1943-ban velük együtt költöztem Budapestre, pontosabban Pestszentlőrincre, a XVIII. kerületbe. Itt jártam óvodába, majd a háború befejezése után itt végeztem el az általános iskolát, és itt kezdtem el gimnáziumi tanulmányaimat. Anyám varrónő volt, apám női szabó. Apám a háború után a fogságból hazatérve dolgozni kezdett mint kisiparos. A szövetkezetek megalakulásakor konok székelyként nem volt hajlandó beadni az ipart és belépni a szövetkezetbe, így én mint kisiparos gyermeke „egyéb” származású lettem. (A gyerekeket akkor származásuk szerint különböztették meg: munkás, paraszt, értelmiségi, klerikális, osztályidegen és egyéb.) Így csodával határos volt, hogy a gimnáziumba felvettek, igaz, csak a reál tagozatra, bár én a humánra szerettem volna menni, de az egyetemre való bekerülesemnek semmi esélyét nem láttam. Azt viszont láttam, hogy a sportolónak nagyobb lehetőségük van az érvényesülésre, mint a jó, de nem kitűnő tanulóknak.

A véletlen azonban közbeszólt és segített. Apám egyik pesti megrendelőjén keresztül eljutottam egy belvárosi balettiskolába, ahol kevés volt a fiú, és sok a csinos kislány. Jó izomzatom, adottságom miatt kérleltek, hogy kezdjek balettet tanulni. Megpróbáltam, megtetszett, ügyesnek bizonyultam, és tanárnőm, Ács Vali (aki Nádas Ferenc-növendék volt) javaslatára jelentkezni mertem az Állami Balettintézetbe, ahol kilencéves szakmai képzés volt (ma Táncművészeti Egyetem). A felvételinél nem számított a származásom, csak az adottság, az akarat, a képesség. Arra gondoltam, hogy ez lehet az egyik kitörési pont az életemben, hiszen láttam, hogy a művészek, a sportolók különleges helyzetet élveznek az akkori, az ötvenes évek társadalmában. Felvettek! Így otthagytam a XVIII. kerületi gimnáziumot az első három osztály után, és gyökeresen más életet kezdem. Nem jártam iskolába, csak a szaktantárgyakat tanultam, gyakoroltam, öt év alatt elvégeztem a kilenc év szakmai anyagát. 1956-ban az Operaház balettegyütteséből sok táncművész végleg külföldre távozott, így pótolni kellett

a táncosokat. Ösztöndíjas lettem a Magyar Állami Operaház balettegyüttesénél, és magánúton leérettségiztem. Ezen évek alatt hatalmas színpadi tapasztalatra tettem szert az Operaház és az Erkel Színház színpadán a havi 20-28 előadás-sal. Köszönettel tartozom Kálmán Etelka, Bartos Irén, Lőrincz György, Merényi Zsuzsa, Roboz Ágnes és Harangozó Gyula balett mestereknek, tanáraimnak, akik hittek bennem és segítették pályámat.

Az életem úgy alakult, hogy átszálltam egy másik vonatra, amiről nem tudtam pontosan, hogy hova visz, csak robogott velem, és olyan idegen és új tájakra vitt, melyeket még életemben nem láttam. Éreztem, ez az utazás egy nagy verseny, itt csak az lehet boldog, aki első vagy az elsők között van. Megértettem, hogy akarni, dolgozni, szenvedni kell, és ha fáj valami, akár fizikailag, akár érzelmileg, azt láthatatlanná kell tenni. Mindezekért korán kárpótolt a színpad öröme, a siker. 1956 után az Erkel Színházban felújították a János vitézt, én a huszártáncban szerepeltem, hetyke bajuszt ragasztottak rám, de még így is én voltam a legfiatalabb huszár. Ezért engem ért az a megtiszteltetés, hogy bevihettem az óriási magyar zászlót az Erkel Színház színpadára. Amikor a zászló megjelent a színpadon huszárok kíséretében, a közönség felállt, állva tapsolt a magyar zászló megérkezésének. Csak hosszú-hosszú percek után tudtuk folytatni az előadást. Persze hogy boldog voltam, hogy én lehetek a zászlótartó, de azt is éreztem, hogy sokan irigyelnek ezért.

Láttam, tanultam, dolgoztam, és – mint kicsit kívülről érkezőnek – sok mindenben más volt a véleményem a kialakult értékrendről. Mögöttem volt egy nehéz, de álmokkal és reményekkel teli gyermekkor. Amikor apám kisgyermekként bicskát adott a kezembe, és azt mondta, „Faragj, fiam!”, én nem kérdeztem, hogy mit és miből, hanem faragni kezdtem, és egyre ügyesebben, mindenben láttam lehetőséget. Kifaragtam álmaimat, vágyaimat. A táncművészetről is másképp kezdtem gondolkodni, mint környezetem, és egy jó, de talán a legjobb pillanatban megismerkedtem Eck Imrével, a már nem fiatal táncossal, de fiatal koreográfussal. Érdekes módon nagyon hasonlóan gondolkodtunk a táncművészet jövőjéről. A Várban sétálva csodáltam a régi építészet gyönyörű alkotásait, és közben kitaláltuk, megálmodtuk a táncművészet egy másik, új útját, a Pécsi Balettet. 1960-ban, amikor az évfolyamom végzett, Eck Imre már mindent megszervezett, és megalakulhatott a Pécsi Balett, az ország első „vidéki” balettegyüttese, amely alkotóműhelyként dolgozva, sajátos tartalmú, különleges táncstílusú baletteket alkotott. Ebben a különleges világban boldognak és szabadnak éreztem magam. Először mint

táncos arattam sikereket, később koreográfusként is bekapcsolódtam a balett-együttes munkájába, és 1969-től 23 évig mint balettigazgató segítettem az alkotóműhely munkáját, ahol Eck Imre volt a művészeti vezető haláláig. 42 évet töltöttem el jóban-rosszban, de soha fel nem adva a célt ebben a semmihez nem hasonlítható műhelymunkában. Ez volt az egyetlen állandó munkahelyem pályám során az operaházi ösztöndíjas éveket leszámítva. Ebből a biztos hátszínből jártam be a világot táncosként, koreográfusként, igazgatóként.

A már majdnem leélt hetven év most visszavitt őseim szülőföldjére. Az elmúlt napokban érkeztem vissza Erdélyből, ahol minden emlékem helyét bejártam, ami fontos volt számomra. A volt családi házat Énlakán, ahol most rokonaim élnek. A hegyeket, a havasokat, a városokat, Kézdivásárhelyen megtaláltam nagyszüleim lakását, a református házban (ma a helyi rádió működik a lakásban), a lépcsőházat, a pincét, a hátsó lejárót. Meghatódva emlékeztem családomra, amelyből egy unokatestvérem él még, és persze az ő leszármazottai. Ez az egyhetes kirándulás volt a vágyam, ez volt az én hetvenedik születésnap ajándékom önző módon a magam számára.

Most visszatérve otthonomba, feleségem, gyermekeim és négy unokám szerető ölelésében élvezem a remélem, még hosszú, hátralévő éveket. A színházzal, a balettel nem szakítottam, de befejeztem. „Megírtam” a Pécsi Balett történetét egy különleges kiadványban, az első 45 év történelmét, a többi az utódok felelőssége. Jelenleg is közéleti szerepet vállalva tevékenykedem, dolgozom Pécstől nyolc kilométernyire, egy kedves, szépen fejlődő kis városban, Kozármislenyben, ahol tizedik éve vagyok képviselő. Nyolc évig a kulturális és sportbizottság elnökeként, jelenleg a település alpolgármestereként dolgozom a városért, az ott élő emberekért, remélve, hogy hasznos tudok lenni közös céljaink elérésében, a nyugodt, boldog jövő megteremtésében.

De Pécs városa és szellemisége, valamint a Pécsi Balett megszületése és létezése marad életem legmeghatározóbb élménye és tényezője.

